

מקבץ דברי תורה מאת הרב אורי
שרקי שליט"א לפרשת קרח

קרח - כבוד מדומה וכבוד אמיתי, הספד לרב מרדכי אליהו זצ"ל

יש כבוד ויש כבוד. יש כבוד מדומה, שבני אדם רודפים אחריו מתוך שגעון. אך יש כבוד אמיתי וערכי, כבוד שמים, כבוד התורה, כבודם של ישראל ושל ארץ ישראל, שהם הביטוי להכרה באידיאל העליון הגלום בעניינים הראויים לכבוד. קורח הוא הביטוי המובהק לבקשת כבוד עצמו. כמה בולטת לעומתו דמותו האצילה של מורנו ורבנו הראש"ל הרב מרדכי אליהו זצ"ל היה כלו כדור בהכרה של מרכזיות כבוד התורה בישראל. נקודה זו עולה על הכל, מעל צדקותו ולמדנותו המופלגות, משום ש"כבוד תורה גדול מתלמוד תורה". כל הדור שזכה להסתופף בצילו, יכול היה לחוש מהי נשמה מקרינה, שכל כולה אומרת כבוד שמים, דמות שכל ימיה אהבת הבריות ואהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת ארץ ישראל.

[מקור](#)

מחלוקת לטובה?

מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. דברי המשנה האלו תמוהים לכאורה. הלוא שנואה היא המחלוקת, אם כן כיצד יתכן שהיא תתקיים לעולם? אלא שכאשר החולקים מכוונים רק לשם שמים, בהכרח הם מבטאים צדדים שונים של האמת, כך שגם כאשר תוכרע מחלוקתם לצד אחת הדיעות, יבואו כל הצדדים לידי ביטוי בצורה כלשהי בשורה התחתונה. לכן יהיו מצבים של שעת הדחק שבהם מותר לסמוך על הדעה הדחוייה, וגם אם יראה לבית דין לפסוק כדברי היחיד, יכול לעשות כן. וגדולה מזאת מוסרים בשם גורי האר"י ז"ל, שלעתיד לבוא הלכה כבית שמאי. ללמדך שדברי המיעוט אינם דברי הבל, והקב"ה קובע עליהם שכר.

הרב יצחק הוטנר זצ"ל, בעל "פחד יצחק", היה רגיל להדגיש את החיוב שעשוי לצמוח מהעמדת דעות מנוגדות זו מול זו. היה אומר: כשיש 'אלו ואלו' אז זה 'דברי א-לוהים חיים'. אך כשאינן 'אלו ואלו' הרי זה דברי אלהים מתים. כל מחלוקת עוברת דרך שלב שבו היא לשם שמים וגם שלב שבו היא שלא לשם שמים. על כן מי שנתון במהלך של מחלוקת צריך תמיד לעמוד על המשמר ולהבחין מהו השלב שבו אולי עבר את הגבול של לא לשם שמים, ללא הונאה עצמית.

[מקור](#)

מלך - כן או לא? (להפטרה)

שמואל מבקש לחזק את מעמדו של המלך. "ויאמר שמואל אל העם: לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה" (ש"א יא, יד). נראה הדבר שאכן שמואל משלים עם רצון העם להעמיד מלך בראשו, על אף התנגדותו לכך בשלב הראשון של פניית העם אליו (ח, ו). לפיכך מפתיעים מאוד דברי התוכחה של שמואל אל העם דווקא במעמד שבו הוא מחזק את שאול ומכנה אותו "משיח ה'" (יב, ג). תוכחתו, המלווה באות הקולות והמטר בימי הקציר, מביאה את העם להכריז: "כי יספנו על כל חטאתינו רעה לנו מלך" (יב, ט).

נראה שכוונתו של שמואל הנביא היא ליצור את התודעה הנכונה ביחס לממסד השלטוני. קיימת אצל כל מי שמתפלל להופעת מלכות ה' רתיעה מכל שלטון שהוא. האדמו"ר מסאטמר, ר' יואל טייטלבוים, היטיב לבטא את הרתיעה הזו בקביעתו שהעמדת ישות ממלכתית, אפילו דתית, לפני ביאת המשיח, מהווה מרידה במלכות שמים. אמנם דבריו אינם נכונים להלכה ביחס למדינת ישראל, מהסיבה הפשוטה שנצטוינו בתורת ה' להקימה (רמב"ן על סהמ"צ הוספת עשין ד), כך שאינה עבירה כי אם מצוה, אבל יש ניצוץ של אמת בגישתו, והיא שיש לדאוג לכך שהמלכות לא תהווה חציצה בפני מלכות שמים, כי אם השתקפות של מלכות שמים. מכל המאורע הזה מתבררת גם מהות תפקידו של הנביא לצדו של המלך, והוא: להתפלל. "ויאמרו כל העם אל שמואל: התפלל בעד עבדיך אל ה' א-לוהיך ואל נמות" (יב, יט). התפילה אינה נתפסת על ידי העם כהבעת משאלת לב, כביטוי לרגש דתי גרידא, כי אם כזכות ייחודית של הנביא. מאחר והוא היודע את ה', הוא זה שעליו מוטלת החובה לפנות אליו, ותפילתו תיענה. שלא כבחינוך הדתי הקלאסי, שבו מעורר המחנך את חניכיו להשתתף עמו בתפילה, מבין שמואל שמאחר והוא הנביא, עליו דווקא להתפלל. עמדה זו היא המפרנסת את הקשר עם ה', עבור חברה הנתונה למסגרת הפוליטית החוסמת את הגישה הישירה אל הא-לוהות. אמנם אין הנביא ממלא את תפקידו של המלך, אבל בזכותו המלכות עומדת. נוכחות הנביאים בבית המלך מהווה מרכיב ביקורתי המאזן את דרכו של המלך. גם בשעה שאין נבואה בישראל, ואף כאשר הממסד השלטוני היה מצטמצם למימדים של ועד הקהילה, שבעה טובי העיר, עדיין קובעת ההלכה שיש צורך בהסכמת "אדם חשוב" על מנת שיינתן תוקף לתקנות הקהל. הסמכות המוסרית היא הנותנת נשמה לממסד הפוליטי.

[מקור](#)

ניצוץ של אמת

מהיכן נבעה טעותו של קורח לסבור שכל העדה כולם קדושים? הלוא כל מי שעניו בראשו רואה שלא כל אדם בישראל קדוש? אלא שהרגיש קורח את סגולת ישראל בצורה מעוותת. האמת היא ש"כל העדה כולה קדושה". כלומר, שנשמת הכלל אין בה כל פגם: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". הפרט צריך לשאוף להפנים בחייו האישיים את הקדושה שמצויה כבר בכלל. חטאו של קורח הינו ביטוי לחוסר סבלנות, הגורם לאדם לסבור שהוא כבר במדרגה המיועדת לו. כך גם נהגו המינים, שסברו שניתן לראות עמים רבים, הנתונים בברבריות, כאילו הם כבר

קדושים. בכך לא עוזרים לעמים אלא משאירים אותם במדרגתם, ולמטה מזה. מתוך גם כבר לא מבינים את מעלת ישראל ויעודם בעולם. העמידה על חילוקי המדרגות במציאות היא המפתח לעילוי העולם.

לשם שמים

מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. דברי המשנה האלו תמוהים לכאורה. הלוא שנואה היא המחלוקת, אם כן כיצד יתכן שהיא תתקיים לעולם? אלא שכאשר החולקים מכוונים רק לשם שמים, בהכרח הם מבטאים צדדים שונים של האמת, כך שגם כאשר תוכרע מחלוקתם לצד אחת הדיעות, יבואו כל הצדדים לידי ביטוי בצורה כלשהי בשורה התחתונה. לכן יהיו מצבים של שעת הדחק שבהם מותר לסמוך על הדעה הדחוייה, וגם אם יראה לבית דין לפסוק כדברי היחיד, יכול לעשות כן. וגדולה מזאת מוסרים בשם גורי האר"י ז"ל, שלעתיד לבוא הלכה כבית שמאי. ללמדך שדברי המיעוט אינם דברי הבל, והקב"ה קובע עליהם שכר.

[מקור](#)

מתי התרחש מעשה קורח?

מתי התרחש מעשה קורח? אם נאמר שהיה לפני מתן תורה, כפי שקצת משתמע מדברי הרמב"ם (יסוה"ת פ"ח ה"א), יקשה כיצד מעורב אוהל מועד בעניין. ואם אחר מתן תורה, כיצד יתכן שיפקפקו בשליחותו של משה רבינו אחר שנאמר "וגם בך יאמינו לעולם"? והנראה לומר הוא שכל המעשה התרחש באותם ארבעים יום שבהם משה התנפל לפני ה' אחרי מעשה העגל ושבירת הלוחות הראשונים, וטרם עלה לקבל את הלוחות השניים. באותה שעה סברו החולקים על משה שאמנם דבר ה' במשה, אבל מאחר שהוא שבר את הלוחות ננזף, וכבר לא ה' שלחו. לפי זה, "כי לא מלבי" שאומר משה מכון להצדיק את מעשה שבירת הלוחות. גם הטענה כלפי אהרון קשורה לעשייתו את העגל. משום כך רואים עצמם בני לוי, שלחמו בעושי העגל, נבחרים מכולם, ועל עצמם אמרו "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'". גם בני ראובן, בכור השבטים, רואים לנכון לערער על החלפת הבכורים בכהנים, שלדעתם נפסלו. לפי זה, "אוהל מועד" הוא אהלו של משה שנטה לו מחוץ למחנה וקרא לו אהל מועד, כמפורש בכי תשא, ובו היו מונחים שבירי הלוחות. יתכן אם כן ש"משכן קורח דתן ואבירם" נמצא דווקא בלב המחנה ונראה פופולרי יותר בעיני ההמון. הביטוי "לא נעלה" מכון שלא לצאת אל אהלו של משה שעמד למרגלות הר סיני בדרך לעליה, והיה אם כן גבוה יותר מהמחנה. גם מובן מדוע נצטוו אלעזר לעשות את מחתות מקריבי הקטורת ריקועי פחים ציפוי למזבח, מכיון שעד אז הוא טרם נבנה. אף האמירה של חז"ל בפרשתנו שנפילת משה על פניו היתה מפני שחשדוהו באשת איש מקבילה לאותה האמירה על "הביטו אחרי משה" שבפרשת כי תשא. גם הרעיון שעלה על לב הר"ן איש שיש בידם גם כן להקריב קטורת מובן יותר אם מדובר באוהל מועד שקדם למשכן, בטרם נקבע אהרון לכהן גדול. מכל זה עולה שמעלת משה ואהרון אינה תלויה בקיום הלוחות אלא בדבר ה' אשר בפייהם.

[מקור](#)

"ראה שמואל"

לחלוק על משה רבינו הוא מהמפעלים הקשים ביותר לביצוע. שכן אישיותו, אשר לא קם כמוה, מקרינה עוצמה שקשה לעמוד נגדה.

אעפ"כ עלה בידי קרח הדבר. מבאר הנצי"ב שמרכיבי המחלוקת היו שלושה במספר, כשכל אחד לבדו אינו יכול להצליח:

הראשון, איש המעלה, שאינו מכבודו לצאת בגלוי נגד משה, ואילו השניים - דתן ואבירם, ידועים לכל במדותיהם הרעות, וכיצד יוכלו להתייצב מול המנהיג? הקבוצה השלישית, תמימים החפצים בדבקות, בהקטרה לפני-ולפנים, בודאי לא יאזרו עוז נגד משה.

כשחברו שלשתם, משתנים הדברים. האישיות הנעלה (קורח) מפעילה עסקנים קטני-אישיות ונמרצים (דתן ואבירם), והם מסיתים את ההמון התמים (250 איש). חברו התאוה הרוחנית של ההמון, הקנאה של העסקנים, ובקשת הכבוד של האישיות הגדולה.

אך לא נחה דעתנו. אם הקלקול מתחיל באיש גדול, ניצוץ של אמת צריך להימצא בנפשו, המניע את המחלוקת. מהי אותה אינטואיציה של קודש? "וקרח שפיקח היה, מה ראה לשטות זו?" (רש"י). השטות מתאפיינת באי-יכולת להבחין במדרגות המציאות: "שיכור, העולם לפניו כמישור". ההנחה שאין חילוק בין כהן ללוי ושאין הייררכיה, שבוטאה באמירה "כולם קדושים", שורש יש לה בסגולה הפנימית של ישראל, ש"כולם צדיקים".

והיה צורך למצוא ביטוי מציאותי לסגולה זו. ואכן: "ראה שמואל יוצא ממנו".

כשחרבה שילה, לא הזדרז שמואל לבנות את המקדש, אע"פ שתכנן עם דוד את תבניתו. נלכד ארון הברית ולא הושב אל הקודש. ושימש שמואל, הלוי, בכהונה גדולה! (זוהר). התמהמה שמואל בהקמת המלוכה. והסנהדרין, המוסד הריכוזי התובע "וקמת ועלית אל המקום", הוחלף בסיריו של שמואל בערי ישראל. קמה בפועל שיטת קורח, המבטלת את ערך מוסדות האומה, ע"י יוצא חלציו! מכאן שורש טעותו של קורח.

לא הרי זמנו של משה כהרי זמנו של שמואל, בימי שמואל נוצר מצב יחודי: השחתת הכהונה, קלקול ההנהגה המדינית, המבכרת את כלי הקודש על פני העצמאות המדינית וחיי ישראל: "ויאמר: נס ישראל לפני פלישתים (אבדן העצמאות) וגם מגיפה גדולה היתה בעם (שפיכת דם ישראל) וגם שני בניך מתו (אסון אישי)" (ש"א ד, יז). כל אלה אינם גורמים זעזוע, אבל "וארון האלהים נלקחה. ויהי כהזכירו את ארון האלהים, ויפל מעל הכסא" (שם).

במצב בו התהפכו הערכים, היה צורך לוותר לשעה על חידוש העבודה והמלכות, ולעסוק בחינוך. מתוך כך קמה מלכות הנצח של בית דוד, ומקדש עולמים בירושלים. שלא כקורח שחשב את הזמני לאידיאל, ואת הבדיעבד כלתחילה.

[מקור](#)

עם קדוש

עם ישראל קדוש הוא. תואר נעלה זה דורש ברור. על שום מה זכינו לו? שתי דעות מוטעות נאמרו בנושא זה, ונסמן אותן לפי שני נושאייהן המפורסמים: שיטת קורח ושיטת ישעיהו ליבוביץ'. קורח סבר ש"כל העדה כולם קדושים", אין צורך בכל מאמץ: הקריאה של "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ד' " היתה קריאה לועגת לכל תוכן הקודש ולכל הרוממות וההכנה התוכית, הדרושה להעשות עד שיהיה הקודש מבוסס בחיים באמת, שיהיה מובטח מכל פגם וסאוב, שלא יהפך לרועץ וצרה היותר גדולה של העולם (אורות עמוד לב).

לעומתו סובר ליבוביץ' שאין כל קדושה לעם ישראל ללא קיום מצוות. נטיה לרעיון זה מצויה בשיטה החרדית לגווניה. לאור תהיה זו, ראוי להביא דבריו העמוקים של הרב זצ"ל באגרותיו:

"ידע הדרת-גאונותו, ששני דברים עיקריים ישנם שהם יחד בונים קדושת ישראל וההתקדשות האלוהית עמהם. האחד הוא סגולה והשני הוא ענין בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד תורה. החלק של הסגולה הוא הרבה באין ערוך כלל, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה, אלא שברית כרותה היא שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כ"א לפי אותה המידה שהבחירה מסייעת את גילוייה, א"כ הכל תלוי לפי רוב המעשה וקדושת האמונה ותלמוד-תורה. והשי"ת, הנוהג בחסדו בכל דור, מסדר הוא את סידרי הנשמות הצריכות להופיע בעולם: לפעמים כח-הבחירה מתגבר וכח-הסגולה עומד במצב הנעלם. וכל עיקרה של ברית-האבות, שאיננו פוסק אפילו כשתמה כבר זכות-אבות, הוא בא מצד הסגולה ובעקבא-דמשיחא, מתגבר ביותר כח-הסגולה שהוא תוכן "זוכר חסדי אבות ומביא גואל למען שמו באהבה", כלומר לא מצד הבחירה שהיא באה מצד המעשים הטובים שבבנים ומצד התשובה אלא למען שמו, המתגלה ע"י זכירת חסדי אבות." (אגרות הראי"ה אגרת תקנ"ה)

הסגולה הינה תכונת הכלל ואילו הבחירה היא עבודתו של הפרט על מנת לגלות בו את קדושת הכלל. לא כל העדה כולם קדושים, אלא "כל העדה קדושה", והפרט מתאמץ לקיים את הצו "קדושים תהיו", לאמץ בפרטיותו את קדושת האומה.

[מקור](#)

לעוד שיעורים על פרשת קרח

